

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Випуск 93

Київ – 2019

Збірник входить до Переліку наукових фахових видань України (наказ МОН від 24.10.2017 № 1413), в яких може бути опубліковано результати дисертаційних досліджень у галузі педагогіки на здобуття наукових ступенів.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 22200 – 12100 ПР від 08 липня 2016 року.

Рекомендовано до друку Вченою радою ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (протокол № 7 від 25 вересня 2019 р.)

Засновник: Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»

Адреса редакції: 03035, Київ, вул. Митрополита Василя Липківського 36, каб. 319 б, тел.: (044) 248-25-14, e-mail: P_education@ukr.net

Головний редактор: Завалевський Ю. І. – д-р пед. наук, професор.

Редакційна колегія:

Сафонов Ю. М. – д-р екон. наук, професор (заступник головного редактора);
Ельбрехт О. М. – д-р пед. наук, доцент; Кременський Б. Г. – д-р пед. наук, доцент;
Пушкарьова Т. О. – д-р пед. наук, професор; Шапошников К. С. – д-р екон. наук,
професор; Мартинюк О. С. – д-р пед. наук, професор; Ївженко Ю. В. – канд. пед. наук;
Бережна Т. І. – канд. пед. наук; Гончарова Н. О. – канд. пед. наук; Заєць С. В. –
канд. екон. наук, доцент; Пугач А. В. – канд. пед. наук; Дівінська Н. О. – канд. пед. наук,
старший науковий співробітник; Мельник О. М. – канд. пед. наук; Пятничук Т. В. –
канд. пед. наук; Флярковська О. В. – канд. пед. наук.

П 78 Проблеми освіти: збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». К., 2019. Вип. 93. 260 с.

ISBN 978-617-7770-47-2

У збірнику наукових праць відображено результати досліджень з теоретичних, методологічних і методичних проблем вищої освіти в контексті євроінтеграції; актуальних питань дошкільної, початкової і середньої освіти на шляху реформування; порівняльного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку професійної освіти.

Для вчителів, викладачів, професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти, слухачів інститутів післядипломної освіти, докторантів, аспірантів, студентів.

Викладення змісту та оформлення статті мають відповідати вимогам до наукових фахових видань. Редакція зберігає за собою право на редагування і скорочення статей. Редакція не завжди поділяє думки авторів. За достовірність фактів, цитат, власних назв та інших відомостей відповідають автори.

© Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти», 2019

ISBN 978-617-7770-47-2

© Автори статей

ЗМІСТ

ВИЩА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

<i>Погребняк Віталій, Дашковська Олена, Солоденко Алла.</i> Закон України «Про вищу освіту»: п'ять років імплементації.....	5
<i>Жабенко Олександр.</i> Особливості організації професійного розвитку науково-педагогічних працівників на науковому рівні вищої освіти	19
<i>Кирикилиця Валентина.</i> Форми взаємодії викладача і студентів у процесі вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням	33
<i>Олександрова Галина, Дюканова Ніна, Касьяненко Алла.</i> «Academic Phrasebank» в академічних текстах англійською мовою	49
<i>Шевченко Світлана, Кривонос Ірина.</i> Самостійна робота у немовному закладі вищої освіти під час вивчення іноземної мови.....	58
<i>Шевяков Юрій, Токарєва Ірина, Файнер Аркадій, Івашина Ольга.</i> Впровадження інформаційних технологій у фахову підготовку іноземних студентів	75
<i>Мегалінська Ганна, Страшко Станіслав, Білик Жанна, Даниленко Євген.</i> Формування практичних навичок студентів під час вивчення курсу «Фітологія»	91

ДОШКІЛЬНА, ПОЧАТКОВА І СЕРЕДНЯ ОСВІТА НА ШЛЯХУ РЕФОРМУВАННЯ

<i>Вернидуб Оксана.</i> Олімпіади з астрономії у розвитку інтелектуальних здібностей учнів до вивчення природничих наук.....	103
<i>Жейнова Світлана.</i> Критерії, показники та рівні сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти	116
<i>Солонська Альона.</i> Взаємодія працівників закладів дошкільної освіти з сучасними сім'ями.....	131

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА

<i>Стойчик Тетяна.</i> Показники і критерії оцінювання якості професійної освіти у контексті інтегрованого навчання.....	141
<i>Конівіцька Тетяна.</i> Структура риторичної компетентності психологів	156
<i>Дівінська Наталя.</i> Методичні аспекти розвитку іншомовної компетентності науково-педагогічних працівників	169

ОСВІТА ЗА КОРДОНОМ

<i>Скиба Юрій.</i> Зарубіжні практики впровадження стандартів оцінювання професійної діяльності науково-педагогічних працівників.....	183
<i>Трима Катерина.</i> Роль британських громадських організацій у забезпеченні якості вищої освіти	197
<i>Іващенко Микола, Бикова Тетяна.</i> Порівняльно-педагогічний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження змішаного навчання в освітній процес.....	208

СТРУКТУРА РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПСИХОЛОГІВ

У статті проаналізовано різні підходи до визначення структури риторичної діяльності та наголошено на її багатоваріантності. З урахуванням особливостей та провідних аспектів риторичної діяльності фахівців-психологів визначено структуру їхньої риторичної компетентності та виокремлено її компоненти. Доведено, що саме ці компоненти відображають багатоаспектність риторичної діяльності психологів і детермінують напрями мовленнєво-риторичної підготовки під час професійної підготовки у закладах вищої освіти.

***Ключові слова:** риторична компетентність, риторична діяльність, структура риторичної компетентності психологів, компоненти риторичної компетентності.*

Постановка проблеми. Професія психолога пов'язана з особливим видом діяльності, який, окрім спеціально-професійних знань, передбачає наявність виняткової структури світорозуміння та світосприймання, певних особистісно-ділових рис і гарного володіння мистецтвом слова. Формування риторичної компетентності є значущим у професійному становленні студентів-психологів, адже майбутнім психологам для успішної професійної діяльності необхідні розвинені риторичні вміння і навички.

Нині наявна потреба у перегляді змісту мовленнєво-риторичної підготовки майбутніх фахівців у закладі вищої освіти (ЗВО), передусім психологів, оскільки традиційна практика їхньої риторичної підготовки в системі професійного навчання недостатньо забезпечує формування потрібної риторичної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади риторики як науки фундаментально обґрунтували вчені С. Абрамович, Т. Анісімова, Н. Бабич, О. Волков, В. Вандишев, Е. Гімпельсон, Н. Голуб, З. Куньч, Л. Мацько, О. Мацько, М. Микитюк, В. Молдован, Г. Сагач, Г. Онуфрієнко, М. Пентилюк. Дослідження змісту та структури риторичної компетентності здійснили науковці, зокрема, складові цієї структури виокремили: у

викладачів – Л. Каніблоцька та О. Залюбівська, у фахівців соціономічної сфери – О. Корчова, у соціальних педагогів – А. Певрушина, в учнів загальноосвітніх шкіл – В. Нищета. Аналіз психолого-педагогічної літератури й освітнього процесу ЗВО засвідчує, що для формування риторичної компетентності у студентів-психологів доцільно визначити і проаналізувати її структурні компоненти. Оскільки у сучасних наукових працях цей аспект формування риторичної компетентності недостатньо розроблений, **метою нашої статті** є аналіз структури риторичної компетентності, виокремлення і характеристика компонентів риторичної компетентності майбутніх психологів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науково-педагогічних дослідженнях наявні різні підходи до визначення структури риторичної діяльності, які за своєю сутністю не суперечать один одному, а лише по-іншому дають змогу виділити її елементи. Деякі науковці, спираючись на теоретичні підходи до визначення риторичної діяльності, виокремлюють такі її складники: *інвенцію* (вибір теми), *диспозицію* (добір матеріалу), *елокуцію* (словесне вираження), *меморію* (запам'ятовування), *акцію* (виголошення); або за фазами риторичної діяльності: *докомунікативну* (визначення теми промови, добір матеріалу, формулювання теми промови, репетиція), *комунікативну* (проголошення промови та відповіді на питання) й *посткомунікативну* (аналіз промови) фази. Зважаючи на ці погляди, А. Певрушина структуру риторичної компетентності розглядає як сукупність трьох взаємопов'язаних компонентів – мисленневого, мовленневого та комунікативного, що дозволяє поєднати і традиційні підходи до риторичної діяльності (класична тріада «думка – слово – дія»), і сучасні вимоги до її організації та виконання [9, с. 7].

Однак, як слушно зауважує О. Корчова, такий погляд на структуру риторичної діяльності, що є фактично загальноприйнятим, обмежує формування риторичної компетентності засвоєнням норм риторичної діяльності відповідно до етапів підготовки публічного виступу, як їх розуміє

класична риторика. Дослідниця зазначає, що у змісті риторичної компетентності доцільно інтегровано розглядати складники риторичної діяльності відповідно до сучасних методологічних підходів і принципів формування риторичної компетентності. Зокрема, у структурі риторичної компетентності майбутнього фахівця соціономічної сфери О. Корчова виділяє *ціннісно-мотиваційний, когнітивний, етичний, операційно-технологічний і соціально-діяльнісний складники* [5, с. 200–202].

Як зазначає О. Залюбівська, структуру риторичної діяльності, представлено комплексом риторичних умінь, вона може бути багатоваріантною. Дослідниця пропонує виділяти структурні компоненти відповідно до *етапів риторичної діяльності (докомунікативний, комунікативний, посткомунікативний)*, в яких відображено риторичну монологу й діалогу та *аспекти риторичної діяльності*, який відображає багатогранність риторичної діяльності, зокрема для викладачів технічного університету такі компоненти: *мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-творчий, мовностилістичний, психолого-педагогічний, виконавсько-артистичний* [3, с. 71].

Структура риторичної компетентності як результат дослідно-експериментального навчання української мови в основній школі, на думку В. Нищети, має охоплювати такі компоненти: *теоретико-практичний, процесуально-діяльнісний, морально-етичний, компонент комунікативної активності, впливовості мовленнєвого акту та організаційно-методологічний компонент* [8].

З огляду на це, структура риторичної компетентності може бути багатоваріантною. На основі проаналізованих науково-педагогічних досліджень щодо визначення структури риторичної діяльності та виокремлених аспектів риторичної діяльності майбутніх психологів ми визначили такі основні компоненти риторичної компетентності майбутніх психологів: *мотиваційно-ціннісний, інформаційно-когнітивний, функціонально-діяльнісний, професійно-адаптивний*. Саме ці компоненти,

на нашу думку, відображають багатоаспектність риторичної діяльності психологів і поєднують усі напрями мовленнєво-риторичної підготовки у ЗВО.

Мотиваційно-ціннісний компонент риторичної діяльності для майбутніх психологів є основним чинником становлення професійної особистості та висококваліфікованого фахівця, що відображає бачення найважливіших цілей і завдань майбутньої діяльності психолога. Мотиваційно-ціннісний компонент поєднує в єдине ціле такі складові, як *мотиваційна, ціннісна, духовна, етична*.

Основою *мотиваційної складової* є самосвідомість, у результаті якої розвиваються такі якості особистості як самовизначення, самовираження, самоутвердження, самореалізація, саморегуляція, які є основою саморозвитку особистості [12]. У нашому розумінні сутність мотиваційної складової для формування риторичної компетентності майбутніх психологів у ЗВО полягає у створенні такої системи навчання, яка підтримує постійну мотивацію до риторичної діяльності, як найвищого рівня комунікації, сприяє розумінню того, що слово в їхній майбутній діяльності – це знаряддя праці, інструмент, яким фахівці-психологи повинні вміло володіти.

Ціннісна складова передбачає розуміння значення риторики для кожної особистості. Студент-психолог має бути свідомим щодо цінності розвитку риторичних вмінь і навичок як вагомого аспекту професійної діяльності, розуміти сутність риторичної діяльності як необхідної умови для розвитку професійної компетентності, саморозвитку, постійного вдосконалення професійних умінь і навичок.

Риторична діяльність вимагає дотримання під час спілкування певних норм поведінки і саме вивчення риторики пропонує ті прийоми розвитку етичної культури та соціалізації особистості, що забезпечують ефективну участь її у кожному акті комунікації [2, с. 79]. Це зумовлює виділення *етичного складника* у риторичній комунікації, адже риторика виступає в ролі своєрідного етичного індикатора, що виявляє наявність або відсутність

моральної основи, якого не можна не врахувати у діяльності психологів. Саме психолог повинен пам'ятати про принцип «не зашкодь іншому»: не переходити від переконання до маніпуляції, тобто використання антириторичних засобів, які спрямовуються на руйнацію особистості – пригнічення, приниження, підкорення тощо [11, с. 84]. Погоджуємося з думкою науковців, що в межах етичного складника риторичної компетентності варто розглядати не лише мовленнєвий етикет, а й кінесику (жести, міміка, контакт очей), етикетну проксеміку (організацію простору) та етикетну атрибутику (світ речей) [5, с. 201], а також акустичні засоби мовлення, що створюють атмосферу довіри і відкритості, яка в психології є важливою умовою ефективної комунікації.

Важливою є роль слова у формуванні духовної культури особистості, особливо в часи швидкозмінного інформаційного суспільства, що часто призводить, як зазначає Г. Сагач, до «екзистенційного вакууму», «морального паралічу» та «масової невротизації» [11, с. 257]. *Духовна складова* мотиваційно-ціннісного компонента формує прагнення до духовного розвитку й самовдосконалення та є вершиною формування особистості. Виділення цієї складової для формування риторичної компетентності психологів є важливим, адже, хто як не психолог має розуміти та покликаний розкрити духовну складову особистості через філософське бачення світу (бачення прекрасного і сутності навколишнього світу) і людини у цьому світі (розуміння сутності і місця людини в суспільстві через відповідальність, вибір, цінності тощо).

Інформаційно-когнітивний компонент поєднує такі складові: *мисленнєва, знаннєва (мовних, стилістичних і риторичних знань), інформаційна.*

Мисленнєва складова риторичної компетентності спрямована на розвиток інтелектуальної особистості, таких її якостей, як самостійність, ерудиція, гнучкість, самокритичність та відкритість мислення. Риторика сприятиме розвитку ефективного, креативного та критичного мислення,

адже як сказав Цицерон: «Перш, ніж випустити слова з нижньої частини голови, пропусти їх спочатку через верхню частину».

Знаннєва складова охоплює мовностилістичні та риторичні знання. Розуміння норм літературної мови і законів культури мовлення є основою для якісної комунікації та важливою вимогою для формування особистості та цивілізованого суспільства. Відповідальне ставлення до вибору мовних засобів на лексичному та синтаксичному рівнях, дотримання норм вимови і наголошування (орфоепічний та акцентологічний рівень) і всіх законів словотворення та морфології є основою для спілкування та формування риторичної компетентності. Знання стилістики мови, зокрема оволодіння стилістичними особливостями монологічного та діалогічного висловлювання, сприятиме правильності вибору мовних засобів відповідно до умов спілкування, адже як говорив Дж. Свіфт: «стиль – це потрібні слова на потрібному місці».

Знаннєва складова, безперечно, містить інтегровані відомості, які поєднують історію виникнення і розвитку риторики як науки, теорію риторичної діяльності, закони риторики (концептуальний, моделювання аудиторії, стратегічний, тактичний, словесної творчості, ефективного спілкування, системно-аналітичний), види й жанри красномовства, оволодіння категоріями риторики, риторичними засобами тощо.

Інформаційна складова базується на принципах інформаційної діяльності, до яких належать: доступність, об'єктивність, вірогідність, повнота та точність інформації. Майбутні фахівці мають розуміти, якою мірою важливо розвивати інформаційну компетентність (володіти інформацією, зберігати її, систематизувати й поширювати з професійною метою), тобто опрацьовувати інформацію та комунікувати в сучасному інформаційному суспільстві [6, с. 148]. Інформаційна складова риторичної діяльності для психологів відображає можливість використання різноманітних способів і засобів отримання та передавання інформації від безпосереднього спілкування до широкої професійно-психологічної

комунікації, в тому числі з використанням можливостей ІКТ, враховуючи особливості професійної діяльності, використовувати інформаційні стратегії впливу та переконання тощо.

Функціонально-діяльнісний компонент охоплює мовленнєву, коннективно-операційну, творчу, експресивно-емоційну (невербальну) складові.

Мовленнєва складова риторичної компетентності передбачає вибір засобів міжособистісної комунікації завдяки дотриманню норм літературної мови і культури мовлення, а також загальноприйнятого мовленнєвого етикету. Мовленнєва складова є невід'ємним аспектом розвитку риторичної компетентності, адже правильність, виразність, чистота, точність, логічність, багатство та різноманітність мовлення є основою якісної комунікації. Мовленнєву складову необхідно враховувати і розвивати її аспекти під час формування риторичної компетентності майбутніх психологів у ЗВО, адже спілкування є основним інструментом для їхньої професійної діяльності.

Аналізуючи інформаційно-когнітивний компонент, варто зазначити, що мовленнєвий складник риторичної компетентності є особливо важливим для майбутніх психологів, адже мовленнєва підготовка студентів-психологів переважно обмежується лише курсом «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Коннективно-операційна складова риторичної компетентності забезпечує готовність до практичної діяльності (комунікації) психолога в суспільстві та ефективного виконання професійної діяльності. Науковці визначають коннективно-операційну складову як комплекс професійно значущих умінь і навичок міжособистої взаємодії, дотримання норм мовного етикету і поведінки, розуміння, сприйняття й аналізування дій співрозмовника, здатність до адекватної реакції, а також встановлення зворотного зв'язку в процесі риторичної взаємодії [10, с. 138]. Практична спрямованість навчання у ЗВО, тобто зосередження на активізації діяльності студентів, передбачає формування в майбутніх психологів риторичних умінь

і навичок, забезпечує їх реалізацію у професійній діяльності, тобто практичне застосування технологій риторичної взаємодії залежно від мети і ситуації спілкування під час подальшої професійної діяльності [5, с. 202].

Творча складова риторичної діяльності передбачає створення творчої риторичної особистості, яка характеризується певними здібностями, зокрема багатством, глибиною, яскравістю, самостійністю, оригінальністю, креативністю та образністю мислення, багатством словникового запасу, здібностями до текстотворення, а також здатності психолога до імпровізації, адже імпровізація – це творчий процес адекватного реагування на нові, непередбачувані фактори публічного спілкування [1, с. 68].

Основна мета риторичної діяльності фахівця – це його вплив на слухачів, ефективність якого залежить від характеру, темпераменту особистості та від техніки мовлення: емоційного забарвлення, володіння голосовими прийомами, невербальними та іншими засобами [4, с. 46]. Тому вагоме значення в структурі риторичної діяльності психолога має *експресивно-емоційна (невербальна) складова* – мова не лише жестів, а й почуттів. Невербальна складова важлива для здійснення ефективної риторичної діяльності, оскільки передбачає оволодіння навичками експресивно-емоційної саморегуляції. Професійний психолог повинен застосовувати такі засоби невербального впливу, які відповідають конкретній ситуації та змістові мовлення. У такому випадку науковці наголошують на конгруентності самовираження, тобто повну відповідність міміки, жестів, постави, погляду, змісту слів [1, с. 67].

Як зазначає О. Мацько, функціями невербальної комунікації є: вираження емоційних станів, доповнення мовного висловлювання, регуляція самопрезентації та міжособистісних відносин, обмін ритуалами тощо. Саме через невербальні засоби спілкування ми можемо дізнатися про душевний стан, настрої співбесідника, ставлення до обговорюваної проблеми чи партнера [7, с. 72–73], що засвідчує необхідність для психолога не лише

володіти своєю невербальною у професійній діяльності, а й розуміти стани інших через невербальне вираження (міміку, жести, погляд, поставу тощо).

Професійно-адаптивний компонент охоплює такі складові: *комунікативну, перцептивно-реактивну, рефлексивну, нейролінгвістичну, психолінгвістичну.*

Комунікативна складова в контексті формуванні риторичної компетентності студентів-психологів під час навчання у ЗВО спрямована на його підготовку до безпосередньої комунікативної взаємодії з окремою особою чи групою на основі стандартів мовленнєво-риторичної культури, що має на меті встановлення міжособистісної взаємодії та підтримання психологічного комфорту спілкування [5, с. 201]. Комунікативна складова у структурі риторичної підготовки передбачає розвиток умінь і навичок вербальної комунікації, володіння комунікативними техніками з урахуванням лексичних, фонетичних і стилістичних аспектів мови та розвитку мовних вмінь і навичок, у тому числі іншомовних [10, с. 137].

Вагомою у риторичній компетентності вважаємо *рефлексивну складову*, яка у певний спосіб об'єднує інші складові, оскільки ефективна риторична діяльність загалом (від породження задуму до його практичного втілення) не можлива без рефлексії [5, с. 203], тобто без осмислення особистістю свого внутрішнього стану, духовного світу та діяльності (самопізнання, самоаналіз і самооцінювання) й усвідомлення того, як її сприймає співрозмовник чи аудиторія.

Перцептивно-реактивна складова є основою для спільної діяльності суб'єктів спілкування та риторичної діяльності, оскільки передбачає здатність особистості до сприймання партнера по спілкуванню з урахуванням особливостей комунікативної взаємодії [10, с. 122], можливість легко налагоджувати зв'язок з аудиторією, співрозмовниками, клієнтами, впливати на їхні почуття і дії та поєднується із уміннями і навичками професійно-орієнтованого навчання. Використовуючи перцептивно-реактивну складову риторичної компетентності, психологи мають змогу здійснювати емоційне

оцінювання клієнта чи групи людей, аудиторії, зрозуміти причини і прогнозувати поведінку надалі.

Наголосимо на важливості застосування знань і вмінь з *нейролінгвістики* у професійній діяльності психолога, оскільки це модель людського внутрішнього досвіду та комунікації. Основним методом є спостереження за мовною поведінкою клієнта в різних умовах (бесіда, застосування спеціальних тестів, повторення серії спеціально підібраних слів).

Для використання психологом нейролінгвістичного програмування він має володіти різноманітними техніками мовлення, які базуються на використанні слів чи зворотів, що важливі для риторичної діяльності, зокрема це мовні стратегії – використання в мові елементарних мовних засобів впливу на людину, мовних поворотів (трюїзмів), за допомогою яких можна змінити поверхневу поведінкову реакцію людини і глибинні особистісні структури; рефреймінг – зміна контексту або сенсу мовної конструкції (переосмислення); техніка вставлених повідомлень – створення пасток під час мовних поворотів, які були замасковані використанням метафор, цитат, притч.

Ефективна риторична діяльність психолога також потребує вивчення *психолінгвістики* – науки про мовлення людей, що комплексно розглядає психологічні та лінгвістичні аспекти. Знання з психолінгвістики дають змогу психологові визначити, які мовні засоби краще використовувати під час професійної діяльності в конкретній ситуації та як вибір лексичних засобів пов'язаний з психоемоційним станом особистості.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Проаналізувавши різні підходи до визначення структури риторичної діяльності у сучасних науково-педагогічних дослідженнях, зазначимо, що структура риторичної компетентності є багатоваріантною. На цій основі з урахуванням особливостей та виокремлених аспектів риторичної діяльності фахівців-психологів, ми визначили такі компоненти їхньої риторичної

компетентності: *мотиваційно-ціннісний, інформаційно-когнітивний, функціонально-діяльнісний, професійно-адаптивний*. Саме ці компоненти, на нашу думку, відображають багатоаспектність риторичної діяльності психологів і детермінують усі напрями мовленнєво-риторичної підготовки у процесі професійної підготовки.

Визначення структури риторичної діяльності майбутніх психологів потребує розроблення моделі формування риторичної компетентності у закладах вищої освіти, що буде напрямом наших подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будянський Д. В. Виконавсько-артистичний компонент риторичної культури сучасного педагога. Український педагогічний журнал. 2016. № 1. С. 61–71.
2. Воробйова А. В. Етичний аспект функціонування риторичного дискурсу. Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі : зб. наук. праць (за матеріалами Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 23 квітня 2015 р.) / за ред. проф. К. Я. Климової. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 75–80.
3. Залюбівська О. Б. Риторична культура викладача технічного університету: структурні особливості. Освітологічний дискурс. 2014. № 3 (7). С. 68–81.
4. Каніблоцька Л. В. Зміст та структура риторичної компетентності майбутніх викладачів вищих навчальних закладів. Наук. вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія. 2015. Вип. 220. С. 43–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnu_ped_2015_220_9.
5. Корчова О. М. Структурно-змістові складники риторичної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. № 6 (50). С. 196–206.
6. Литвин А. В. Інформатизація професійно-технічних навчальних закладів будівельного профілю : монографія. Львів : Компанія «Манускрипт», 2011. 498 с.
7. Мацько О. М. Невербальні засоби як складова частина лекційного викладу. Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі: зб. наук. праць (за матеріалами Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 23 квітня 2015 р.) / за ред. проф. К. Я. Климової. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 220 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/17718/1/ПОСІБНИК%202015.pdf>
8. Нищета В. Формуємо риторичні вміння та риторичну компетентність : програма дослідно-експериментального навчання української мови. Українська мова і література в школах України. 2015. № 7–8. С. 66–73. URL: <http://eKhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/3960>
9. Певрушина А. В. Формування риторичних умінь у майбутніх соціальних педагогів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2002. 19 с.
10. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах : Львів : «Край», 2015. 344 с.
11. Сагач Г. Вибрані твори: В 5 т. Т. 1: Риторика: «Златоуст». Рівне: ПП ДМ, 2006. 288 с.

12. Чубарук О. В. Мотиваційно-ціннісний компонент управління розвитком професійної компетентності вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти. Народна освіта. Педагогічна наука. Розділ 2. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3351

Стаття надійшла до редакції 25.02.2019

Tetiana Konivitska. The structure of the rhetorical competence of psychologists

In the article on the basis of scientific and pedagogical research different approaches to the definition of the structure of rhetorical activity are analyzed and the main components of the rhetorical competence of future psychologists are determined: motivational-value, informational-cognitive, functional-activity, professionally-adaptive.

The motivational and value component of rhetorical activity for future psychologists is a major factor in the formation of a professional person and a highly skilled specialist, provides for the vision of the most important goals and objectives of the future activities of the psychologist and understanding the significance of rhetoric and is realized through a combination into a single whole of motivational, value, spiritual and ethical components.

The information-cognitive component combines the thinking, knowledge and information components that contribute to the development of effective, creative and critical thinking, covering language-linguistic (norms of literary language and aspects of the culture of speech) and rhetorical knowledge (integrated information that combines the history of the emergence and development of rhetoric as a science, the theory of rhetorical activity, the laws of rhetoric).

The functional-activity component covers speech, connective-operational, creative, expressive-emotional (non-verbal) components that provide for understanding and choice of means of interpersonal communication, readiness for practical activity (communication) of a psychologist in a society, creation of a creative rhetorical person who understands the language not only gestures, but also feelings.

The professionally-adaptive component is aimed at forming a communicative person with an understanding of his inner state and activity, the possibility of easy communication, understanding the reason and the ability to predict the behavior of the client, group of people or audience in the future and combine psychological and linguistic aspects, therefore covers the communicative, perceptually-reactive, reflexive, neuro-linguistic, and psycho-linguistic components.

It is noted that these components reflect the multidimensionality of rhetorical activity of psychologists and combine all the directions of rhetorical professional training in higher education institutions.

Keywords: *rhetorical competence, rhetorical activity, structure of rhetorical competence, components of rhetorical competence.*

REFERENCES

1. Budians'kyj D. V. Vykonavs'ko-artystychnyj komponent rytorychnoi kul'tury suchasnoho pedahoha. Ukrain's'kyj pedahohichnyj zhurnal. 2016. № 1. S. 61–71 [in Ukrainian].
2. Vorobjova A. V. Etychnyj aspekt funkcionuvannia rytorychnoho dyskursu. Aktual'ni problemy formuvannia rytorychnoi osobystosti vchytelia v ukrainomovnomu prostori : zb. nauk. prats' (za materialamy Vseukr. nauk.-prakt. Internet-konf., 23 kvitnia 2015 r.) / za red. prof. K. Ya. Klymovoi. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2015. S. 75–80 [in Ukrainian].
3. Zaliubivs'ka O. B. Rytorychna kul'tura vykladacha tekhnichnoho universytetu: strukturni osoblyvosti. Osvitolohichnyj dyskurs. 2014. № 3 (7). S. 68–81 [in Ukrainian].
4. Kaniblots'ka L. V. Zmist ta struktura rytorychnoi kompetentnosti majbutnikh vykladachiv vyschykh navchal'nykh zakladiv. Nauk. visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriia : Pedahohika, psykholohiia, filosofiia. 2015. Vyp. 220. S. 43–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2015_220_9 [in Ukrainian].

5. Korchova O. M. Strukturno-zmistovi skladnyky rytorychnoi kompetentnosti majbutnikh fakhivtsiv sotsionomichnoi sfery. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsijni tekhnolohii : nauk. zhurnal / holov. red. A. A. Sbruieva. – Sumy : Vyd-vo SumDPU im. A. S. Makarenka, 2015. № 6 (50). S. 196–206 [in Ukrainian].
6. Lytvyn A. V. Informatyzatsiia profesijno-tekhnichnykh navchal'nykh zakladiv budivel'noho profilu : monohrafiia. L'viv : Kompaniia «Manuskrypt», 2011. 498 s. [in Ukrainian].
7. Mats'ko O. M. Neverbal'ni zasoby iak skladova chastyna lektsijnoho vykladu. Aktual'ni problemy formuvannia rytorychnoi osobystosti vchytelia v ukrainomovnomu prostori: zb. nauk. prats' (za materialamy Vseukr. nauk.-prakt. Internet-konf., 23 kvitnia 2015 r.) / za red. prof. K. Ya. Klymvoi. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2015. 220 p. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/17718/1/ПОСІБНИК%202015.pdf> [in Ukrainian].
8. Nyscheta V. Formuiemo rytorychni vminnia ta rytorychnu kompetentnist' : prohrama doslidno-eksperymental'noho navchannia ukrains'koi movy. Ukrains'ka mova i literatura v shkolakh Ukrainy. 2015. № 7–8. S. 66–73. URL: <http://eKhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/3960> [in Ukrainian].
9. Pevrushyna A. V. Formuvannia rytorychnykh umin' u majbutnikh sotsial'nykh pedahohiv : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Ternopil', 2002. 19 s. [in Ukrainian].
10. Rudenko L. A. Formuvannia komunikatyvnoi kul'tury majbutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia u profesijno-tekhnichnykh navchal'nykh zakladakh : L'viv : «Kraj», 2015. 344 s. [in Ukrainian].
11. Sahach Halyna Vybrani tvory: V 5 t. T. 1: Rytoryka: «Zlatoust». Rivne: PP DM, 2006. 288 s. [in Ukrainian].
12. Chubaruk O. V. Motyvatsijno-tsinnisnyj komponent upravlinnia rozvytkom profesijnoi kompetentnosti vchyteliv ukrains'koi movy i literatury v systemi pisliadyplomnoi osvity. Narodna osvita. Pedahohichna nauka. Rozdil 2. URL: https://vvv.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3351 [in Ukrainian].